

Ook NSB-kinderen zijn oorlogsslachtoffers

'Bevrijding betekent voor mij het leven vergestelde'

Hanna Visser (46) is dochter van een NSB'er. Zij werd kort na de oorlog op tweejarige leeftijd met haar moeder en zusje ruim drie maanden gevangen gehouden in een strokartonfabriek in Hoogeveen. Op de weg daarheen stond de plaatselijke bevolking langs de kant om haar frustraties op de gevangenen te luchten. Hanna werd bespuwd, uitgejouwd en vernederd. Deze gebeurtenis en de verachting waarmee NSB-kinderen in Nederland werden (en nog altijd worden) behandeld zouden haar de rest van haar leven achtervolgen. Haar langdurige strijd met de schuldgevoelens die hiervan het gevolg waren beschreef zij in het boek 'Het verleden voorbij'.

De Tweede Wereldoorlog heeft diepe littekens nagelaten. Trauma's die zich nog altijd doen gelden. Niet alleen bij de erkende oorlogsslachtoffers, maar ook bij hen die als 'fout' zijn bestempeld. Hanna Visser is dochter van een NSB'er en heeft een lang strijd achter de rug met de schuldgevoelens die daar het gevolg van zijn. Haar ervaringen beschreef ze uitvoerig in het boek 'Het verleden voorbij'. De leguzzel is nu compleet. Ik heb nu pas het gevoel dat het leven leuk gaat worden.

De naam Hanna Visser is een pseudoniem. Ze wil niet dat anderen weten dat haar moeder, die momenteel in een bejaardenhuis woont, wordt aangekeken op het

Van onze verslaggever
(Geert Job Sevink)

Zeit dat haar ma een NSB'er was. Want de oorlog is voor veel mensen nog altijd niet afgelopen. "Ik werd in Nederland in de zelfde hoek geplaatst als mijn vader: in 'de foute hoek'. Daar kom ik nooit uit. Dat geeft een heel machteloos gevoel, want je weet dat er heel veel slechte dingen gebeurd zijn, die je nooit kunt goedmaken. Dat geeft het gevoel, dat hoe goed je het ook bedoelt, wat je ook doet, het is nooit genoeg. Je wordt door de maatschappij schuldig geacht 'aan iets waar je geen deel aan hebt gehad'.

• Vlak na de oorlog werd Hanna Visser met haar moeder en zusje gevangen gezet in Hoogeveen. Na ruim drie maanden werden ze vrijgelaten, nadat gebelien was 'de' haar moeder zelf geen NSB-lid was. "Na de oorlog had ze beroven van mijn vader kunnen scheiden, maar dat werd toen als 'een extra schande gezien. Het was 'al erg genoeg dat ze met een NSB'er getrouwd was. Ze was ook bang voor hem, net als wij. Ze was heel gehoorzaam opgevoed, net als de hele generatie van mijn ouders. Joodse kinderen zeggen dat ook. Joodse kinderen werden ge-

papieren thuis, pakten hun boeltje en ze gingen."

Op Dinsdag 5 september 1944, vluchtten vele gezinnen van NSB'ers uit angst voor een geallieerde invasie naar Duitsland. Zo ook Hanna's moeder, haar zusje en zijzelf. Ze werden ondergebracht in een kamp op de Lünenburger Heide, maar in het voorjaar van 1945 werden ze teruggestuurd. Ze moesten plaats maken voor vluchtelingen uit het oosten van het op dat moment toenemende Derde Rijk. Mevrouw Visser en haar haar twee kinderen konden niet terug naar hun huis in Rotterdam en werden ondergebracht door de NSB, die op dat moment nog vrij veel te vertellen had bij een familie in Hoogeveen. Hanna: "Ze belden gewoon aan bij mensen en zeiden: 'heh je nog ruimte? We hebben hier een vrouw met twee kinderen en geef ze maar onderdak.' We hebben het dan redelijk goed terecht. De vrouwen en kinderen liepen in een lange stoet naar de hal van een strokartonfabriek, waar ze werden geïnterneerd. "De inwoners van Hoogeveen stonden daar langs de kant te schreeuwen, te schelden en te spugen. Mijn moeder begreep toen, hoewel zij altijd tegen de keuze van haar ma was geweest, dat de schuld niet zo goed op haar werd geladen. Ze had een beetje van mijn vader willen maken door in het kanaal te springen, maar dan zou de schande natuurlijk nog veel groter zijn geweest. Wij moesten toen haar doodswaang gevoel hebben, want voor mij is het zien van de bevrijding op een film heel dubbel. Ik begrijp heel goed dat de mensen toen waanzinnig bij moeten zijn geweest met het einde van de oorlog en ontzettend agressief waren naar de mensen die voorhanden

Hanna Visser

HET VERLEDEN VOORBIJ

HET VERLEDEN VOORBIJ

• De omslag van het boek van Hanna Visser.

waren: de NSB'ers. Ik kan ook nog begrijpen dat ze zich niet hebben bedacht dat de kinderen er niets aan konden doen. Maar voor mij is bevrijding het tegenovergestelde van bevrijding. Het betekent voor mij: gevangen genomen worden en geconfronteerd worden met de dood. Ik word daardoor echt uit elkaar getrokken, het roept heel tegenstrijdige gevoelens bij me op.

Enorme indruk

Hanna hoorde nergens bij haar familie was als los zand uit de oorlog gekomen en ze hoorde ook niet bij haar volk, want daar werd ze uitgezet op de dag dat ze werd gearresteerd. "Mijn moeder, mijn zusje en ik, we zijn uitgescholden en bespuwd op die dag. Een klein kind weet misschien niet zo goed wat er aan de hand is, maar niets maakt wel een enorme indruk. Ook al herinner ik me de gebeurtenis niet: het gevoel er is dat zij het horen, dat is me altijd bijge-

rekerk, van de Gereformeerde Bond. Daar was je toch bijhoren, ook al was je niet gedoopt. Maar ik had natuurlijk grote problemen met het gebod 'eert uw vader en uw moeder', want dat kon ik niet en daardoor werden mijn schuldgevoelens dik onderstreept. En dan is er natuurlijk de tekst waarin staat dat God de misdaden der vaders bezoekt aan het derde en vierde geslacht. Dat wordt in de kerk uitgelegd als: wat de ouders verkeerd doen, daar plukken de kinderen en de kindskinderen de wrange vruchten van. Punt uit. Maar in Israël heb ik een lezing van een rabbijn bijgewoond, die zei: 'die tekst gaat verder. Er staat: God doet barmhartigheid aan duizenden die mij lief hebben en de geboden onderhouden. Dat geeft kinderen een eigen keuzevrijheid, want als ze terugkomen op de misdaden van hun ouders, dan verspreven ze barmhartigheid. Het gaat dus niet om wraak maar om barmhartigheid.' Dat was voor mij de verlossing van een enorm schuldgevoel."

Hele kluis

De eerste die tegen haar zei: 'maar jij bent ook een oorlogsslachtoffer' had er een hele kluis aan om haar dat duidelijk te maken. "Ik voelde mij niet een bonade oorlogsslachtoffer. Ik vond het bijna heiligschennis om op één lijn te worden gesteld met de slachtoffers van het systeem van mijn vader, die uit de concentratiekampen kwamen. Pas nu weet ik dat ik ook een slachtoffer van dat systeem ben, maar dan op een andere manier. Maar dat kun je niet aan heelbehoel mensen in Nederland nog altijd niet kwijt. Dus wat doe je? Je zwijgt, zodat het zich niet tegen jou kan plukken."

Een belangrijk probleem voor Hanna Visser is het omgaan met liefde en vriendschap. "Als je opgegroeid bent in een maatschappij die niet te vertrouwen is, hoe kun je dan iemand vertrouwen als je dat niet geleerd hebt? En als je trouwt, komt daar nog een seksuele aspect bij: je moet jezelf uit handen geven en dat is doodend. Dat is altijd een heel moeilijk punt geweest in mijn huwelijk. Je partner moet een eendolde geduld opbrengen. Ik heb geleerd om ermee om te gaan te worden aangevallen, maar als iemand je nu zomaar accepteert, wat moet je dan mee? En dat raak je eigenlijk nooit echt kwijt. Als ik bijvoorbeeld een brief krijg met 'Lieve Hanna' erboven, dan denk ik 'ach, leuk geproefd'. Ik kan er nu wel beter mee overweg, maar het zit er nog steeds in."

Radioprogramma

Hanna Visser is nooit in therapie geweest. "Nee, ik heb dat nooit overwogen omdat ik vond dat ik niet heel slecht functioneerde. Ik heb er zelf aan gewerkt en het

boek is daar de neerslag van. De aanleiding om er aan te gaan werken was een radioprogramma in 1974 van een predikant die eerst de tekst behandelde: 'heb uw naasten lief als uzeve' en vervolgens een boek over 'Niet aanrekenen'. Dat ging op de oude manier van 'niet vergeten, al die wandelingen' en dat schoot mijn moeder, die ernaar luisterde, in het verkeerde keelgat. Ze heeft hem toen opgebeld en hij zei: 'moest een waken wat ik allemaal heb meegekregen in het concentratiekamp.' Mijn moeder heeft toen haar verhaal gedaan en dat heeft die predikant de ogen geopend. Ze vertelde dat aan mijn zus en haar zusje was 'Maar mam, je hebt toch niet je naam genoemd?' Derwij jaar na de oorlog, in een vrij land ik heb toen een tijd lang met die predikant geschreven. Hij was de eerste die mij serieus nam. Dat is voor mij het begin geweest."

In 1981 werd een zelfhulpgroep opgericht voor NSB-kinderen. Hanna Visser sloot zich daarbij aan. "Het was belangrijk om te ontdekken dat het niet alleen maar mijn probleem was. Een heleboel mensen bijeen er mee te zitten." Twee jaar geleden raakte het proces van verwerking van schuldgevoelens in een stroomversnelling door de Heilingspsycholoog Dan B. Van Onno. Ook met hem had ze een lange briefwisseling, die in het boek is opgenomen. "Hij gaf mij persoonlijke en wetenschappelijke informatie. Hij heeft zijn sporen verdiend in het geven van therapie aan kinderen die uit Auschwitz zijn teruggekomen. Als er in Nederland onderzoek wordt gedaan naar kinderen uit de concentratiekampen, wordt dat altijd uitgesloten. Het probleem wordt wel onderkend, maar de 'echte' oorlogsslachtoffers slapen een paar nachten niet als ze alleen al ergens de letters NSB lezen. Men wil die groep beschermen, maar dat gaat ten koste van ons. Dat levert natuurlijk een enorm dilemma op. Mijn samenwerking met Dan B. Van Onno overbrugt die kloof van de Holocaust. Wij moeten het met onze generatie oplossen, anders geven wij het door aan onze kinderen. Onze ouders hebben muren van wantrouwen opgetrokken, maar wij moeten die weer afbreken, anders ziet het er slecht uit voor de toekomst."

Nu het boek klaar is kan Hanna Visser aan 'een nieuw' hoofd: "Ik heb nu pas het gevoel dat het leven leuk gaat worden. Het leven heb ik normaal niet leuk, ik vond het afschuwelijk. Nee, het schrijven van 'Het verleden voorbij' op zich had geen therapeutische waarde. Het gaat erom dat alles nu eindelijk op een rijtje staat. Het is een gevoel van opluchting. Lotgenoten zullen er een heleboel in herkennen, maar iedereen moet het zelf oplossen. Niemand kan ons vertellen wat we moeten doen. Wij zijn onze eigen verantwoordelijkheid ingedient, maar je moet je eigen taak bakken. Ik heb nu een oplossing gevonden voor het omgaan met mijn schuldgevoelens, en een weg indermoed dat zijn eigen verleden."